

**ACTIVITATEA DE TRADUCERE ÎN CADRUL COMISIEI
EUROPENE. CAZUL DEPARTAMENTULUI DE LIMBA ROMÂNĂ
DIN CADRUL DIRECȚIEI GENERALE TRADUCERI A COMISIEI
EUROPENE (DGT)**

**TRANSLATION IN THE EUROPEAN COMMISSION. THE CASE
OF THE ROMANIAN LANGUAGE DEPARTMENT
OF DIRECTORATE GENERAL FOR TRANSLATION**

ANA MARIA AGAFIȚEI¹

Rezumat: Articolul prezintă activitatea de traducere în cadrul Departamentului de limba română din Direcția Generală Traduceri (DGT) a Comisiei Europene. După o scurtă prezentare a contextului interinstituțional și instituțional al traducerilor, sunt prezentate tipurile de documente traduse în departamentul de limbă română, instrumentele de lucru de care dispune traducătorul și procedurile care asigură calitatea traducerii la un nivel corespunzător scopului comunicării. În final, articolul oferă detalii despre posibilitățile de a lucra în sau pentru DGT: traducător intern, traducător extern și stagiar.

Cuvinte-cheie: Comisia Europeană, traduceri, memorii de traducere, terminologie, Eur-lex, asigurarea calității, text-țintă, text-sursă.

Abstract: The paper presents the translation activity of The Romanian Language Department of the Directorate-General for Translation (DGT) in the European Commission. After a short introduction in the institutional context of translation, the paper looks into the various types of documents translated in the Romanian Language Department, the tools translators use in their daily activity and the procedures that ensure fit-for-purpose translations. Finally, various possibilities of working with DGT are presented: internal translator, freelance translator and trainee.

Key words: European Commission, translations, translation memories, terminology, Eur-lex, quality assurance, target text, source text.

¹ Administrator lingvist, Departamentul de limba română, Direcția Generală Traduceri, Comisia Europeană, Ana-Maria.AGAFITEI@ec.europa.eu

1. Context interinstituțional și instituțional

Politica de multilingvism a instituțiilor europene presupune traducerea legislației europene în toate cele 24 de limbi oficiale ale Uniunii, în conformitate cu Regulamentul nr. 1/1958 de stabilire a regimului lingvistic². Serviciile de traducere sunt asigurate de cei aproximativ 4 300 de traducători din departamentele lingvistice ale instituțiilor Uniunii³.

În cadrul Comisiei Europene există 53 de direcții generale, una dintre acestea fiind Direcția Generală Traduceri (DGT)⁴, care este organizată în 24 de departamente lingvistice, în funcție de limba maternă a traducătorilor. În departamentul de limba română lucrează 80 de persoane⁵, dintre care 60 de traducători, organizați în două unități, una situată la Luxemburg, cealaltă la Bruxelles. Fiecare unitate este specializată în anumite domenii⁶, iar fiecare traducător deține competențe în traducerea anumitor portofolii.

2. Tipuri de documente și instrumente de lucru

Din punct de vedere administrativ, documentele traduse în cadrul DGT se împart în 3 categorii. Fiecărei categorii îi corespunde un standard de calitate convenit la nivel instituțional și interinstituțional și i se aplică un control de calitate corespunzător:

- documente juridice:
 - acte legislative: regulamente, directive, decizii, recomandări, avize, acorduri internaționale;

² [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?qid=1505897700615&uri=CELEX:31958R0001\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?qid=1505897700615&uri=CELEX:31958R0001(01)), accesat la 22 septembrie 2017.

³ Parlamentul European, Consiliul European, Comisia Europeană, Curtea de Justiție, Curtea de Conturi, Comitetul Economic și Social European, Comitetul Regiunilor, Banca Centrală Europeană, Centrul de Traduceri etc.

⁴ Din cei 2 200 de angajați ai DGT, 1 700 sunt direct implicați în traducere, restul având sarcini orizontale: administrație, IT, comunicare, formare profesională etc.

⁵ 1 șef de departament, 2 șefi de unitate, 1 terminolog principal, 60 de traducători, 13 asistenți, 2 stagiași, 1 reprezentant la antena DGT din București.

⁶ În unitatea RO.01, situată la Bruxelles, se traduc, de exemplu, documente din domenii precum concurență, justiție, buget, piața internă, iar în unitatea RO.02, situată la Luxemburg, documente referitoare la agricultură, transport, afaceri maritime, sănătate publică etc.

- documente utilizate în proceduri administrative sau juridice, cum ar fi acțiunile în constatarea neîndeplinirii obligațiilor, concentrările economice, cazurile de încălcare a normelor de concurență, ajutoarele de stat etc.;
- documente privind atribuirea contractelor de achiziții publice, programe de finanțare, cereri de grant, contracte.
- documente de politică și documente administrative:
 - documente de însoțire, care nu fac parte în mod formal din actele legislative: comunicări, documente de lucru ale serviciilor Comisiei Europene, evaluări ale impactului, fișe financiare etc.;
 - cărți verzi⁷, cărți albe⁸, documente de consultare publică;
 - corespondență cu statele membre;
 - alte tipuri de documente administrative: rapoarte, norme de punere în aplicare, orientări etc.

Documentele din aceste prime două categorii produc efecte juridice, întrucât conferă drepturi și instituie obligații. Publicul, fie că este vorba de cetățeni, fie că este vorba de instanțe, trebuie să poată avea certitudinea că informațiile pe care le conțin documentele traduse sunt fiabile. Pentru a asigura o traducere care să îndeplinească integral standardele de calitate aferente acestei categorii, traducătorul trebuie să respecte o serie de convenții și norme, în special: verificarea actelor de bază, a documentelor de referință, inclusiv a dispozițiilor din tratate, respectarea terminologiei UE, prin asigurarea consecvenței interne (aceeași terminologie în tot documentul) și a celei externe (aceeași terminologie în cadrul unui pachet legislativ, al unor acte normative care modifică acte aflate deja în vigoare), respectarea regulilor de redactare a textelor legislative, a registrului de limbă corespunzător etc.

- documente de informare a publicului
 - comunicate de presă;

⁷ Documente publicate de Comisia Europeană pentru a stimula discuția pe o anumită temă la nivel european.

⁸ Documente publicate de Comisia Europeană care conțin propuneri de acțiuni la nivelul UE, într-un domeniu specific. În unele cazuri, acesta urmează unei „cărți verzi”, publicate pentru a iniția un proces de consultare la nivel european.

- discursuri ale Președintelui Comisiei Europene și ale comisarilor, interviuri;
- pliante, broșuri, afișe;
- conținut web.

Strategia de comunicare a Comisiei vizează informarea cetățenilor cu privire la politicile UE, iar documentele din această categorie sunt destinate publicului larg, agențiilor de presă, site-urilor web etc. Textul-țintă trebuie să redea fidel informațiile din textul-sursă și, în același timp, să fie convingător, să sune natural; mesajul trebuie să fie clar, iar jargonul UE este de evitat. În traduceri care se încadrează în această categorie, traducătorul are libertatea de a schimba topica, de a rearanja paragrafele, de a adapta titlurile și subtitlurile pentru a ține seama de specificul cultural sau de altă natură din limba-țintă.

În activitatea de traducere, folosim diverse instrumente:

- memoriile de traducere (SDL Studio) sunt instrumentul de bază în activitatea zilnică a traducătorului, întrucât permit folosirea traducerilor anterioare, identificarea și tratarea consecventă a pasajelor repetitive, precum și menținerea formatării din textul-sursă, asigurarea coerenței terminologice, lucrul în echipă cu memorii comune.
 - Euramis⁹ este o platformă gestionată de Comisia Europeană care poate fi accesată exclusiv de instituțiile europene; aceasta furnizează diverse servicii de prelucrare lingvistică, printre care se numără și memoria centrală de traducere. Înainte de începerea unei traduceri, documentul original se trimite automat în Euramis, iar traducerile anterioare sunt extrase din memoria centrală. După finalizarea traducerii, traducătorul încarcă versiunea finală în Euramis. Astfel, memoria centrală este alimentată zilnic cu traducerile efectuate de toți traducătorii instituțiilor europene.
 - resurse terminologice: pe lângă dicționare generale și de specialitate, glosare și enciclopedii, principala resursă terminologică pe care o folosim este IATE¹⁰ - o bază de date interinstituțională aflată la dispoziția personalului Comisiei și a celorlalte instituții ale

⁹ *European Advanced multilingual information system.*

¹⁰ *InterActive Terminology for Europe.*

UE, dar și a publicului larg¹¹. IATE este o bază de date dinamică cu peste 9 milioane de termeni în cele 24 de limbi oficiale și din toate domeniile de activitate ale tuturor instituțiilor europene, termeni validați de terminologie din instituții.

– MT@EC, instrumentul de traducere automată al Comisiei, este un sistem bazat pe date, care utilizează resursele lingvistice existente – corpusuri de texte, dicționare etc. – și aplică algoritmi statistici, sistemul având astfel capacitatea de a învăța și evolua în permanență. Corpusul este constituit din arhiva de traduceri efectuate de traducătorii instituțiilor UE. Serviciul MT@EC este pus la dispoziția personalului din toate instituțiile și a administrațiilor publice din statele membre.

– Baza de date Eur-lex¹², disponibilă publicului, oferă acces gratuit, în cele 24 de limbi oficiale ale UE, la versiunea autentică a *Jurnalului Oficial al Uniunii Europene*¹³, la dreptul UE (tratate, directive, regulamente, decizii, legislație consolidată etc.), la actele pregătitoare (propuneri legislative, rapoarte, cărți verzi și cărți albe etc.) și la jurisprudența UE (hotărâri, ordine etc.).

– Ghiduri stilistice și de redactare: pe lângă Ghidul Departamentului de limba română, care este un document intern, traducătorul de la DGT trebuie să respecte și Ghidul de redactare interinstituțional¹⁴, care conține reguli și convenții specifice limbii române.

– O resursă foarte valoroasă la care traducătorii fac apel în activitatea zilnică de traducere sunt terminologiile¹⁵ departamentului, care se ocupă, pe de o parte, de introducerea și validarea termenilor în baza de date IATE în cadrul unor proiecte terminologice

¹¹ <http://iate.europa.eu/SearchByQueryLoad.do?method=load>, accesat la 22 septembrie 2017.

¹² <http://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=ro>, accesat la 22 septembrie 2017.

¹³ <http://eur-lex.europa.eu/oj/direct-access.html>, accesat la 22 septembrie 2017.

¹⁴ <http://publications.europa.eu/code/ro/ro-000500.htm>, accesat la 22 septembrie 2017.

¹⁵ În Departamentul de limbă română avem un terminolog principal, care coordonează activitatea terminologică la nivelul departamentului și 4 terminologi, câte doi în fiecare unitate, care asigură consultanță pentru traducători și participă la realizarea proiectelor tematice.

tematice, iar pe de altă parte, efectuează cercetări terminologice și propun soluții la probleme terminologice prezentate de traducători.

3. Asigurarea calității

În cadrul procesului de traducere există o serie de proceduri care asigură calitatea traducerii la un nivel corespunzător scopului comunicării.

– Înainte de efectuarea traducerii

La nivelul departamentului de limba română, peste 90 % dintre traduceri au originalul în limba engleză, iar autorii textelor sunt funcționari din cele 28 de state membre a căror limbă maternă este, în multe cazuri, alta decât engleza. De aceea, în DGT există echipe de editori (a căror limbă maternă este engleza) care verifică originalele redactate în limba engleză înainte ca textele să ajungă în departamentele lingvistice, spre a fi traduse. Pentru domeniile tehnice, se organizează cursuri de formare pentru traducători sau prezentări, care au ca scop familiarizarea traducătorilor cu contextul inițiativelor legislative în traducerea sau revizuirea cărora urmează să fie implicați, încurajarea dialogului cu autorii textelor și actualizarea cunoștințelor referitoare la terminologia specifică.

– În timpul efectuării traducerii

După cum am menționat deja, traducătorii sunt specializați pe domenii de activitate, ceea ce le permite o bună înțelegere a textului original și o redare corespunzătoare a acestuia în limba română. Instrumentele de lucru permit organizarea unui flux de lucru eficace.

Pentru proiectele legislative mari (de exemplu, bugetul Uniunii Europene, pe care îl traducem în fiecare an), se constituie echipe de traducători care lucrează cu memorii comune, organizează discuții și consultări terminologice și comunică cu autorii pentru clarificarea anumitor pasaje.

Traducătorul trebuie să asigure respectarea instrucțiunilor specifice și a documentelor de referință, să respecte convențiile din Ghidul stilistic, să asigure coerența terminologică, să se asigure că traducerea nu conține erori de sens, erori gramaticale, sintactice, de punctuație sau de altă natură. Se acordă o importanță sporită citării corecte a referințelor la textele UE legislative și nelegislative deja publicate. Textul-țintă trebuie să fie clar și să utilizeze registrul adecvat, în funcție de destinatar și de caracteristicile textului-sursă. Termenul de predare trebuie respectat cu strictețe. O etapă

foarte importantă în procesul de traducere este autorevizia înainte de predarea documentului pentru revizie¹⁶.

– După efectuarea traducerii

După efectuarea traducerii, revizorul face corecturile care se impun, discută cu traducătorul pentru găsirea celor mai bune soluții, iar traducătorul introduce sugestiile și corecturile și încarcă în sistemul informatic traducerea finală. Pentru documentele foarte importante sau cu mare vizibilitate (de exemplu, discursurile Președintelui Comisiei), se procedează la un control de calitate suplimentar (relectura documentului final în limba română și introducerea corecturilor finale). Există, la nivel de departament, și un sistem de verificare *ex post*, prin care controlorul de calitate verifică documentele finalizate și identifică erori recurente, care ulterior fac obiectul unor discuții între traducători. Scopul verificării *ex post* este îmbunătățirea continuă a calității traducerilor.

4. O carieră la Direcția Generală Traduceri

Traducătorii din cadrul Departamentului de limba română sunt funcționari recrutați în urma unui concurs general, organizat de Oficiul European pentru Selecția Personalului (EPSO)¹⁷. Anunțurile de concurs se publică în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, în presa din statele membre și pe internet. Concursul constă în: teste de preselecție pe calculator (raționament verbal, numeric și abstract), teste de traducere în limba principală și o zi de interviuri și teste într-un centru de evaluare. În urma procesului de selecție, care durează între 8 și 10 luni, se întocmește o listă de rezervă cu candidații care finalizează cu succes o procedură de selecție. Departamentele lingvistice din instituții recrutează persoane de pe aceste liste atunci când au posturi vacante.

Întrucât volumul traducerilor fluctuează, iar DGT are o capacitate limitată, se apelează în mod regulat la traducători externi.

Pentru selecția traducătorilor externi, DGT lansează periodic (în general, o dată la 4 ani) cereri de exprimare a interesului, publicate în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* și pe site-ul Europa¹⁸.

¹⁶ În Departamentul de limba română, toți traducătorii efectuează și traduceri, și revizii, în funcție de domeniul lor competențe.

¹⁷ www.eu-careers.eu, accesat la 22 septembrie 2017.

¹⁸ https://ec.europa.eu/commission/index_ro, accesat la 22 septembrie 2017.

Firmele de traduceri sau traducătorii liber-profesioniști pot depune oferte în acest sens. DGT face o clasificare în funcție de preț și de calitatea serviciilor oferite (pe bază de traduceri-eșantion).

Traducătorii externi încheie un contract cu Comisia, dar nu primesc garanții cu privire la volumul și frecvența comenzilor. Traducerile contractanților sunt verificate din punct de vedere calitativ și evaluate de traducătorii Comisiei. Calificativele primite în urma evaluării influențează poziția traducătorului extern în clasamentul dinamic al contractanților. Se externalizează toate tipurile de documente, cu excepția documentelor urgente, sensibile din punct de vedere politic sau confidențiale.

Pentru absolvenții de studii superioare care doresc să acumuleze experiență profesională în domeniul traducerilor în cadrul unui organism internațional, DGT oferă stagii¹⁹ cu o durată de 5 luni atât la Bruxelles, cât și la Luxemburg.

Stagiarii desfășoară aceeași activitate ca și colegii lor funcționari, traducând în limba principală din cel puțin două limbi, dintre care una este engleza. Traducerile lor sunt revizuite de traducători cu experiență.

În concluzie, traducătorul din instituțiile europene stăpânește perfect limba maternă și cunoaște foarte bine cel puțin două limbi oficiale ale UE, are studii sau cunoștințe în diverse domenii tematice (economic, juridic, tehnic, științific) și competențe informatice specifice. În plus, traducătorul are capacitatea de a înțelege textul în limba sursă și de a-l reda corect în limba țintă, utilizând stilul și registrul corespunzător, își menține un nivel corespunzător de informare privind dosarele de actualitate de pe agenda europeană, poate efectua cercetări terminologice rapid și eficient, atât în limba sursă, cât și în limba țintă, poate folosi instrumentele IT specifice, este capabil să lucreze atât individual, cât și în echipă și să producă traduceri de calitate, cu respectarea strictă a termenelor de predare.

¹⁹ https://ec.europa.eu/stages/home_en, accesat la 22 septembrie 2017.